

TEXNOLOGIYANING PROFESSIONAL NUTQ JANRLARIDAN FOYDALANISHGA TA'SIRI

Fatxiddinova Iqboloy Faroxiddin qizi

Andijon viloyati Shahrixon tumani 26-maktab ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17526671>

Annotatsiya. Ushbu maqolada nutqiy janrlarning bir turi bo'lgan professional nutq janrlariga texnologiyaning ta'siri to'g'risida ma'lumotlar ifodalangan. Texnologiyaning rivojlanishi natijasida paydo bo'layotgan yangi nutqiy janrlar, xususan, professional nutqiy janrlarning yangi turlari ga to'xtalib o'tilgan. Ularni shakllantiruvchi omillar alohida e'tiborga olingan.

Annotation. This article presents information about the impact of technology on professional speech genres, which are a specific type of speech genre. It discusses the emergence of new speech genres resulting from technological advancement, particularly new forms of professional speech genres. Special attention is given to the factors that shape and influence their formation.

Kalit so'zlar: Nutqiy janr, professional nutqiy janr, muloqot, texnologiya ijtimoiy media platformalari, bloggerlik

Keywords: Speech genre, professional speech genre, communication, technology, social media platforms, blogging.

Texnika va texnologiya shaxsiy va professional hayotimizda muloqot qilish tarzimizga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Jumladan bugungi kunda ularning ommalashuvi va turli kasblarga integratsiyalashuvi muloqot tarzimizdagi o'zgarishlarga olib keldi.

Texnologiyadan foydalanish turli kasblarda muloqotni yanada samaraliroq qiladi. Masalan, elektron pochta, soniyalar ichida onlayn xabar almashish platformalari yoki dasturlari, hamda mutaxassislarning qayerda joylashuvidan qat'i nazar turli ichki yoki xalqaro video konferensiyalardan foydalana olishi ularning bir-biri bilan muloqot qilish jarayonini osonlashtirdi. Bu esa informatsion nutq, ishonarli nutq, maxsus nutq kabi professional nutq janrlaridan foydalanishning kuchayishiga olib keldi.

Texnologiya, shuningdek, mutaxassislar o'rtasidagi hamkorlikning oshishiga ham olib keldi. Endilikda mutaxassislar, qayerda bo'lishidan qat'i nazar, real vaqt rejimida loyihalar bo'yicha hamkorlik qilishlari va bir-birlari bilan muloqot qilishlari mumkin. Bu ishonarli nutq kabi professional nutq janrlaridan foydalanishning ko'payishiga olib keldi, chunki endi mutaxassislar o'z g'oyalari va tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash uchun boshqalarni ko'ndirish uchun birgalikda ishlashlari mumkin.

Nihoyat, texnologiya professional muloqotda xususiylashtirishning oshishiga olib keldi. Professionallar endi o'z muloqotlarini o'z auditoriyalarining ehtiyojlari va afzalliklarini qondirish uchun moslashlari mumkin. Bu shaxsiylashtirilgan nutqlar va taqdimotlar kabi yangi professional nutq janrlarining rivojlanishiga olib keldi.

Professional nutq janrlariga ta'sir ko'rsatgan texnologiyaning ba'zi misollari:

1. Ijtimoiy media platformalari: Facebook, Twitter, Instagram, va LinkedIn kabi ijtimoiy media platformalari professionallarga o'z auditoriyasi bilan muloqot qilish uchun yangi

imkoniyatlar yaratdi. Bu ijtimoiy tarmoqlardagi nutqlar va postlar kabi yangi professional nutq janrlarining rivojlanishiga olib keldi. Bu saytlar muhokama va bilim olish uchun forumlar, chatlar, guruhlar va mavzularni taklif qiladi.

2. Video konferensiya: Video konferensiya texnologiyasi mutaxassislarning joylashuvidan qat'i nazar, bir-biri bilan muloqot qilishni osonlashtirdi. Shu bilan birga onlayn ish o'rinlarini yuzaga keltirdi.

3. Elektron pochta aloqasi: Elektron pochtdan foydalanish turli kasblarda muloqotni yanada samaraliroq qildi.

4. Tezkor xabar almashish ilovalari: WhatsApp va Telegram kabi tezkor xabar almashish ilovalari mutaxassislarning bir-biri bilan real vaqt rejimida muloqot qilishini osonlashtirdi, bu ilovalar orqali hozirgi kunda onlayn video va audio darslar yo'lga qo'yildi. Masalan, virtual uchrashuvlar so'nggi yillarda, xususan, COVID-19 pandemiyasi davrida professional muloqotning ajralmas qismiga aylandi. Zoom, Skype va Microsoft Teams kabi video konferensiya loqa platformalari butun dunyoni zabt etdi va professionallar uchun mijozlar va hamkasblar bilan muloqot qilishning yangi usulini yaratdi.

Ta'kidlash kerakki, sms xabarnoma dasturi va elektron pochta raqamli muloqotning eng ko'p qo'llaniladigan ikkita shakli bo'lib, ikkalasi ham professional nutq janrlariga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Elektron pochta hali ham rasmiy aloqa platformasi bo'lsa-da, sms yozish ish joyida norasmiy muloqot usuliga aylandi. Biroq, professionallar professionallikni saqlab qolish uchun har ikkala aloqa shakliga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishlari kerak.

Texnologiya, shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar va bloglar kabi yangi aloqa shakllarining rivojlanishiga olib keldi. Muloqotning ushbu yangi shakllari mutaxassislarga o'z auditoriyasi bilan muloqot qilish uchun yangi imkoniyatlar yaratdi va ijtimoiy tarmoqlardagi onlayn kasblar, jumladan yangi professional nutq janrlarining rivojlanishiga olib keldi. Misol uchun, Instagram, Telegram, You tube ijtimoiy tarmoqlarida yangi virtual kasblar yuzaga keldi, ularning nomi umumiy qilib blogger deb yuritilib quyidagicha turga bo'linadi:

1. Biznes-bloggerlar – Bu bloggerlar tadbirkorlar, kichik biznes egalari hamda biznes va moliyaga qiziqqan kishilarga qimmatli ma'lumotlar va resurslarni taqdim etishni maqsad qilgan. Ular marketing, menejment, moliya va yetakchilik kabi turli mavzular haqida yozadilar. Biznes-bloggerlar qanday qilib muvaffaqiyatli biznesni boshlash, rivojlantirish va saqlab qolish bo'yicha maslahatlar beradi. Ular, shuningdek, boshqalarga muvaffaqiyatli tadbirkor bo'lishga yordam berish uchun onlayn o'quv kurslari va maslahatlar taklif qilishlari mumkin.

2. Shaxsiy bloggerlar – Bu bloggerlar o'zlarining shaxsiy hayotiy tajribalari, fikrlari haqida yozadilar. Shaxsiy bloglar turli mavzularni qamrab olishi mumkin va ko'pchilik ulardan har kuni qanday o'tganini yoritib boruvchi onlayn kundalikning bir turi sifatida foydalanadi.

3. Lifestyle (Hayot tarsi) bloggerlari – Bu turdagi bloggerlar kundalik hayotining turli jihatlariga, masalan, moda, ovqatlanish, sayohat, munosabatlar va boshqa shaxsiy manfaatlarga e'tibor qaratadi. Ularning xabarlarida ko'pincha mahsulot sharhlari, homiylik qilingan kontent va o'quvchilar o'z hayotlarida foydalanishi va qo'llashi mumkin bo'lgan turmush tarzi bo'yicha maslahatlar mavjud. Hayot tarzi bloggerlarining maqsadi – o'z tajribalarini baham ko'rish va o'z tomoshabinlarini eng yaxshi hayot kechirishga ilhomlantirishdir.

4. Moda bloggerlari – Bu bloggerlar asosiy e'tiborni moda yo'nalishlari, uslublari va maslahatlarga qaratadi. Ular ko'pincha turli xil kiyim va aksessuarlarni namoyish etuvchi o'zlarining fotosuratlarini joylashtiradilar va eng yaxshi kiyimlarni qayerdan sotib olish va ularni qanday bezash bo'yicha tavsiyalar berishadi. Moda bloggerlari, shuningdek, tadbirlar va moda namoyishlarida qatnashadilar va ularning so'nggi tendensiyalar haqidagi fikrlari sanoatga ta'sir qilishi mumkin.

5. Texnik bloggerlar – Bu turdagi bloggerlar texnologiya, gadjetlar, dasturiy ta'minot va boshqa raqamli mahsulotlar haqida yozadi. Texnik bloggerlar ko'pincha yangi mahsulotlarni ko'rib chiqadilar, eng so'nggi nashrlar va texnik yangilanishlar haqida darsliklar va yangiliklarni taqdim etadilar. Texnik bloggerlar o'z sohalarida yuqori bilimga ega va ko'pincha so'nggi texnologiya tendensiyalaridan xabardor bo'lishga intilayotgan kompaniyalar va shaxslar tomonidan maslahat olishadi.

Bloggerlikning yana bir qancha turi mavjud bo'lib, ular ishlatadigan til so'zlashuv uslubida, publitsistik uslubda yoki boshqa uslublarda yuritilishi mumkin, chunki masalada aniq bir me'yoriy normalar ishlab chiqilmagan, hamda bu kasb uchun hech qanday malaka yoki diplom, sertifikat, guvohnoma talab etilmaydi. Bugungi kunda har qaysi soha vakili ijtimoiy tarmoqlarda shaxsiy blogini yuritishi kuzatilmoqda, masalan, shifokor, journalist, advokat, tadbirkor, o'qituvchi va boshqalar. Bu orqali mutaxassislar o'z tushunchalari va fikrlarini ijtimoiy tarmoqlar orqali baham ko'rishlari mumkin, bu esa ularning sohadagi ko'rinishi va obro'siga hissa qo'shadi.

Yangi texnologiyalarning rivojlanishini bir qancha kamchiliklari ham bor:

- Ijtimoiy media veb-saytlari, xususan, Facebook kabi umumiy ijtimoiy media saytlari mutaxassislarni ijtimoiy medianing salbiy oqibatlariga, jumladan, kiber zo'ravonlikka, onlayn tovlamachilikka olib kelishi va madaniyatga ta'sir qilishi mumkin.

- Internetda virtual blogger mutaxassislar tomonidan baham ko'rilgan shaxsiy fikrlar professional qarashlar yoki tushunchalarni rad qilishi va real mutaxassisni salbiy holatga tushirishi mumkin. Ya'ni ijtimoiy tarmoq saytlarida noo'rin yoki noprofessional kontentni joylashtirish professional obro'ga putur yetkazadi.

- Mutaxassislar matnli xabarlar va elektron pochta xabarlarini aniq, ixcham va grammatik va imlo xatolaridan xoli bo'lishini ta'minlash uchun ehtiyotkorlik bilan ishlab chiqishlari va tahrirlashlari kerak bo'ladi, aks holda til me'yorlariga amal qilmaslik holati kuzatiladi.

- Ijtimoiy tarmoqlarda ushbu muloqot usullaridan ortiqcha foydalanish yuzma-yuz muloqotning ahamiyati va qiymatini buzishi mumkin.

- Texnik qiyinchiliklar yoki ulanish bilan bog'liq muammolar paydo bo'lishi va bu uchrashuv sifati va unumdorligiga ta'sir qilishi mumkin.

- Virtual uchrashuvlar real uchrashuvlarga qaraganda qatnashchilar e'tiborini to'laqonli jalb qila olmasligi yoki charchatadigan bo'lishi mumkin, ishtirokchilarning diqqatini yo'qotishiga olib kelish natijasida samaradorlikni pasaytiradi.

Texnologiya rivojlanishda davom etar ekan, u professional nutq janrlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Sun'iy intellekt va virtual jarayonlar mutaxassislarning bir-birlari va ularning mijozlari bilan muloqot qilish usulini inqilobga olib keladi. Internet va mobil qurilmalar istalgan joydan

muloqot qilishni osonlashtirgan bo'lsa-da, ulardan foydalanishdan oldin tilning umumiy sifati, xavfsizligi va aniqligi hisobga olinishi kerak.

Xulosa qilib aytish mumkinki, texnologiyaning professional nutq janrlaridan foydalanishga ta'sirini e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi. Turli kasblarda texnologiyaning integratsiyalashuvi muloqot tarzimizning o'zgarishiga olib keldi va bu yangi professional nutq janrlarining rivojlantirdi. Texnologiyadan foydalanish muloqotni yanada samaraliroq qildi, aloqaning yangi shakllarini rivojlanishiga olib keldi, ma'lumotlarga kirish imkoniyatini oshirdi, yangi virtual kasblar va ish o'rinlari yaratdi, mutaxassislar o'rtasidagi hamkorlikni oshirdi va professional muloqotda zamonaviy talablar va ehtiyojlarga moslashishni oshirishga olib keldi. Texnologiyaning professional nutq janrlariga ta'sirini tushunib, til me'yorlariga amal qilgan holda mutaxassislar o'z tinglovchilari bilan yaxshiroq muloqot qilishlari va o'z maqsad va vazifalariga erishishlari mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbek tilining izohli lug'ati. 2-jild. " O'zbekiston milliy ensiklopediyasi". Toshkent: Davlat ilmiy nashriyoti, 2020.
2. Нурмонов А. Ўзбек тилшунослиги тарихи. -Т.:Шарк., 2002. 8.Седов К.Ф. Дискурс и личность. – М.: Лабиринт, 2004.
3. Шмелёва Т.В. Модель речевого жанра // Жанры речи. – Саратов: Колледж, 1997. – С.93-97
4. Деметьев В.В. теория речевых жанров. -Москва: Знак, 2010. -С. 157.
5. Miller, Carolyn R. (2015). "Genre Change and Evolution." In N. Artemeva & A. Freedman (Eds.), *Genre Studies around the Globe: Beyond the Three Traditions* (pp.154–185). Edmonton, AB: Trafford Publishing.
6. Miller, Carolyn R. (May 1984). "Genre as Social Action". *Quarterly Journal of Speech*. 70 (2): 151–67.